

Ікона від острозьких вірнопідданих

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державно-історико-культурного заповідника Острога

Четвертого (16) квітня 1866 року – 155 років тому – російський революціонер-терорист **Дмитрій Каракозов** (1840 – 1866 рр. *(на нижньому фото)*) вчинив перший невдалий замах на життя імператора **Олександра II** (1818 – 1881 рр., царював у 1855 – 1881 рр.). З іменем Олександра II, якому офіційна історіографія присвоїла титул Визволителя («Освободителя»), на той час уже були пов'язані ліквідація військових поселень і скасування кріпосного права для селянства, земська й судова реформи, помітне ослаблення цензури; готувалася військова реформа із заміною рекрутських наборів загальним військовим обов'язком. Водночас реформи й «відлига» у суспільному житті супроводжувалися ростом невдоволення і заворушенням серед селянства, що не отримало очікуваної землі, появою протестних груп у середовищі робітників та інтелігенції (особливо серед студентської молоді). У крові було потоплене польське визвольне повстання (один із боїв повстанців з урядовими військами відбувся під Дерткою в Острозькому повіті; polegлі в цьому бою царські солдати були з військовими почестями поховані на цвинтарі Бельмажа).

Серед таємних організацій, які виникали тоді, був і гурток **Николая Ішутіна**, що поєднав пропаганду ідеї селянської революції з підготовкою терористичних актів. Але замах на царя був особистою ініціативою активіста Ішутінського гуртка і двоюрідного брата

його засновника **Дмитрія Каракозова**. Перед від'їздом із Москви у Петербург він написав і поширив листівку із закликом до революції після успішного царевбивства.

Заходи охорони найвищих посадовців, зокрема й коронованих осіб, у ті часи були мінімальні, тож Каракозов мав можливість зустріти імператора біля воріт столичного Літнього саду, де той традиційно прогулювався багато років. Але царевбивця промахнувся, був заарештований і засуджений до страти через повішення. Вирок виконали 3 (15) вересня 1866 року. Організатор таємного товариства Ішутін отримав довічний термін каторги, де збожеволів і помер.

А по всій імперії від Балтики до Камчатки котилася хвиля всенародного ентузіазму з приводу чудесного врятування помазанника Господнього. Було офіційно оголошено, що імператора врятував

простий ремісник **Осип Комісаров**, який у натопті біля воріт саду вітав царя, помітив підозрілого молодика, що продирався в перші ряди, і коли той прицілювався, то штовхнув царевбивцю-невдачу. Поети порівнювали Комісарова з **Іваном Сусанніним**, йому було надано спадкове дворянство, довічну пенсію у 3 тисячі рублів, орден Володимира IV ступеня і спеціально відчеканену з цієї нагоди в одному примірнику золоту медаль «4 апреля 1866 года» на блакитній стрічці найвищого імперського ордена Андрія Первозваного. «Рятівник імперії» отримував високий орден і від зарубіжних монархів.

Зробити грошовий внесок на подарунок Комісарову, пожертву на спорудження ікони в честь чудесного врятування імператора, особисто бути присутнім на подячному храмовому молебні з цього приводу, стало тестом на лояльність і вірнопідданство для кожного чиновника, професора і шкільного вчителя, купця і землевласника, просто пересічного мирного обивателя.

Ця хвиля докотилася і до далекого від обох столиць імперії міста Острога на Волині. І зараз відвідувачі постійної нумізматичної виставки нашого заповідника серед зразків мистецтва металевих іконних окладів минулих віків можуть побачити оклад до ікони святого Олександра Невського (небесного покровителя імператора) в честь «чуда», що трапилося понад 150 років тому.

У вірнопідданих буде ще не одна нагода для збору пожертв на подячні ікони з нагоди врятування імператора Олександра II від чергового замаху революціонерів-терористів. 1867 р. в Парижі куля польського емігранта з нашої Волині **Антоня Березовського** потрапила в безневинного коня. Були спроби терористів висадити в повітря і царський поїзд, і Зимовий палац, аж поки 1 (13) березня 1881 року цар був смертельно поранений бойовиками «Народної волі», безпосередньо останнього гетьмана України **Софією Перовською**; бомбу для успішного цього разу замаху підготував уродженець України **Микола Кибальчич** – автор проєкту першого в світі ракетного апарату для космічних перельотів. ■